

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΕΝ ΤΩ ΜΟΥΣΕΙΩ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 155)

8.

Γράμμα συνοδικὸν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Προκοπίου¹ πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸ λοιπὸν χριστιανικὸν πλήρωμα Κρήτης, ἀγγελτήριον τῆς χειροτονίας καὶ καταστάσεως τοῦ Μητροπολίτου Μαξίμου², ἐξασφαλίζον καὶ τὰ καθιερωμένα ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα αὐτοῦ. (Σεπτέμβριος τοῦ 1786).

¹Αριθ. Χειρ. Μ. Η. 40. Ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ χάρτου διαστάσεων 0,62×0,49 μ. μὲ τμήσεις ὀρθογωνίας ἐκατέρωθεν τοῦ πατριαρχικοῦ τίτλου. Καλὴ κατάστασις διατηρήσεως. *Οπισθεν: Προκόπιος.

† Προκόπιος ἐλέω θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἴκουμενικὸς Πατριάρχης . . .

† Θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι οἱ ὑποκείμενοι τῇ ἀγιωτάτῃ μ(η)τροπόλει κρήτης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμότεροι κληρικοὶ τῆς ἀγιωτάτης μ(η)τροπόλεως ταύτης, εὐλαβέστατοι Ἰε | ρεῖς, καὶ ὀσιώτατοι ἱερομόναχοι, οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἐπαρχίας ταύτης, μετὰ πάντων τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ κωμοπόλεων, καὶ χωρίων καὶ χρήσιμοι γέροντες, καὶ προεστῶτες, καὶ | λοιποὶ πάντες εὐλογημένοι χριστιανοί, τέκνα ἐν κ(υρί)ῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη, καὶ ἔλεος παρὰ θεοῦ κυρίου παντοκράτορος, καὶ παρ' ἡμῶν, εὐχή, εὐλογία, | καὶ συγχώρησις. *Ἐθος ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν ἐπικρατεῖ ἀνέκαθεν, καὶ ἐνεργεῖται διαπαντός κατὰ πάντα τρόπον ἀνάγκης ἀπαραιτήτως, παρὰ τοῖς νεωστὶ χειροτονουμένοις ἀρχιερεῦσι, | καὶ προστασίαις ἐπαρχιῶν προβαλλομένοις, ὅπως δηλαδή, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, μετὰ τὸ ἀποκατασταθῆναι αὐτούς, εἰς τὴν θεόθεν λαχοῦσαν αὐτοῖς ἐπαρχίαν, ἔχωσι παραλαμ | βάνειν ἀρχιερατικὰ τινὰ εἰσοδήματα, καὶ δικαιώματα, συνήθη ὄντα, καὶ ἔθιμα, παρὰ τῶν, ὡς ἀληθῶς, αἰρουμένων εὐαρεστῆσαι θεῷ, ἐπαρχιωτῶν αὐτῷ χριστιανῶν, οἵτινες δι' οὐδενὸς πάντως | ἔνεστιν ἄλλου αὐτοῖς τοῦ ποθομένου ἐντεύξασθαι, εἰμὴ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ ἄκρου, φαμέν, καὶ μεγάλου ἀρχιερέως, παρ' οὗ ἡ ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας, καὶ μεγαλειότητος

αὐτοῖς | τούτοις τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀλληλοδιαδόχως, παρὰ τῶν θείων, καὶ ἱερῶν αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ ἀποστόλων διαβᾶσα ἐγκεχεῖρισταί, πρὸς κυβέρνησιν, καὶ διοίκησιν τῶν συντρεξάντων, καὶ ἐπακολούθησάντων | χρεῶν, καὶ ἐξόδων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χειροτονίας ἐκάστου τῶν ἀρχιερέων, καὶ ταῦτα τὰ εἰσοδήματα ἄνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰσι διορισμένα ἀφεύκτως δίδοσθαι³ παρὰ μὲν δηλαδὴ τῶν ἱερέων | καὶ ἱερομονάχων, τῶν ἐχόντων, καὶ ἐπισκεπτομένων ἐκκλησίας, καὶ ἐνορίας τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν, ἐμβατοίκια⁴ δόσιν τινὰ συνήθη ἀφ' ἐκάστης ἐκκλησίας, ὅπως λάβωσι τὴν ἄδειαν παρὰ | τοῦ γνησίου, καὶ κανονικοῦ αὐτῶν μ(ητ)ροπόλιτου, καὶ ἀρχιερέως, τοῦ ἱερατεύειν θεῶ, ἀπλῶς δέ, καὶ παρὰ πάντων Ἱερομένων, καὶ λαϊκῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἄλλο εἰσόδημα, καὶ δικαίωμα, φιλότιμον | ὀνομαζόμενον, εἰς φιλοτιμίαν αὐτῶ παρεχόμενον, ὑπὸ τῶν ὑποκειμένων τῇ μ(ητ)ροπόλει αὐτοῦ, ἐπισκόπων τε, καὶ λοιπῶν χριστιανῶν. πρὸς τούτοις καὶ αἱ ζητῖαι⁵, καὶ τὰ συνοικέσια τῶν εἰς γάμου μελόντων | ἐλθεῖν κοινωνίαν, ὅπως λάβωσι τὴν παρὰ τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν ἄδειαν, καὶ εὐλογίαν. καὶ ταῦτα μὲν τὰ δικαιώματα ἀναγκαίως ὀφείλουσι δίδόναι, καὶ ἀπαραιτήτως κατὰ πάντα δικαίου λόγον, | κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν, καὶ τάξιν πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν προσεπιμετροῦνται δὲ τούτοις, καὶ τὰ ψυχομερίδια, ἐν δηλαδὴ μερίδιον κεχωρισμένον ὑπὲρ τῶν ἀποιχομένων | συγγενῶν ἐκάστου τῶν χριστιανῶν, ἕνεκα μνημοσύνου, καὶ ψυχικῆς τοῦ τεθνήκωτος σωτηρίας, οὐ περιττὸν δὲ καὶ τὸ μνημονεύεσθαι πεπαρῶρησιασμένως⁶ ἐπ' ἐκκλησίαις, καὶ ἐκφώνως ἐκάστου χρι | στιανοῦ τὸ ὄνομα, ὅπερ παρῶρησία ἀποκαλεῖται, καὶ λέγεται· τεσσαρακονταλλείτουργα⁷ δέ, καὶ προθέσεις, καὶ ἕτερα ἄλλα, οἷον ἁγιασμούς, καὶ προαιρέσεις, καὶ φιλοτιμίας ἰδίας, ταῦτα πάντα ὡς | γνωστὰ παραλείπωμεν ὡς ἀναγκαῖα ὄντα παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν τῷ ἀρχιερεῖ χωρηγεῖσθαι, καὶ παρέχεσθαι· καὶ γ(ὰ)ρ ἄλλοθέν ποθεν ὁ ἀρχιερεὺς πόρον, καὶ χωρηγίαν οὐ προσδοκεῖ, | πρὸς διοίκησιν, καὶ κυβέρνησιν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, εἰμὴ μόνον ἀπ' αὐτῶν τούτων τῶν δικαιωμάτων, καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν βοηθείας τὰ πάντα ἐλπίζει ἐξοικονομῆσαι, καὶ διευθετῆσαι τὴν ζωῶρκειαν | αὐτοῦ· καὶ ἐξόδους, καὶ χρείας, καὶ τὰ ἐπιγεγονότα χρέη, ἐκ τῶν συνήθων περιστατικῶν τῶν συ[νε]πομένων τῇ ἀρχῇ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ⁸.

³ Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τὰνῦν κεχειροτόνηται νεωστὶ ἐπὶ τῆς | μ(ητ)ροπόλεως, καὶ ἐπαρχίας ταύτης νέος ἀρχιερεὺς ὑμῶν ὁ ἱερώτατος μ(ητ)ροπόλιτης κρήτης, ὑπέριμος, καὶ ἕξαρχος πάσης εὐρώπης, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφός, καὶ συλλειτουργὸς | κύρ Μάξιμος, κατὰ τοὺς θείους κανόνας μετὰ τὸ παραιτηθῆναι οἰκειοθελῶς, τὸν πρὸ τῆς αὐτοῦ Ἱερότητος συναδελφὸν ἡμῶν κύρ ζαχαρίαν⁹, προτιμηθεὶς τῶν ἄλλων ἐν ταῖς κανονικαῖς ψήφοις, ὡς | ἄξιος, καὶ ἀρμόδιος τῆς

πνευματικῆς προστασίας διὰ τὸ παιδευθῆναι καλῶς τὰ πνευματικὰ μετὰ πάσης θεοσεβείας, δέον ἐστὶ παρασχεῖν αὐτῷ προθύμως καὶ πειθηνίως, πάντα ταῦτα τὰ ἀπη | ρηθμημένα· οἱ μὲν ἱερεῖς δηλαδὴ ἐμβατοίκια, οἱ δ' αὖ ἐπίσκοποι, καὶ ἀπλῶς οἱ χριστιανοὶ Ἱερωμένοι, καὶ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, φιλοτιμίας, ζητείας, συνοικέσια, ψυχομερίδια, ὑπὲρ | μνημοσύνου, καὶ ψυχικῆς σωτηρίας τῶν ἀποικομένων συγγενῶν, καὶ γονέων αὐτοῖς χριστιανῶν· παρῶρησίας, τεσσαρακονταλλειτουργγα, προθέσεις, ἀγιασμούς, καὶ ὅσα ἄλλα συνήθη τῷ | τόπῳ, δηλαδὴ γεννημάτων καρπὸς παντὸς εἴδους, καὶ ὕλης, καὶ τὴν συνηθεισμένην φιλοδορίαν πρεπόντως, καὶ μάλα δικαίως, τοῦ λαδίου, τοῦ τυροῦ, καὶ τοῦ μαλίου, πρὸς εὐλογίαν, καὶ πληθυνσμὸν | τῶν κινήτων, καὶ ἀκινήτων σασ πραγμάτων, ὅπως ἔχη δυνάμεως διοικῆσαι, καὶ κυβερνῆσαι τὰ πλεῖστα ἔξοδα, τῆς εἴδη αὐτῷ νέας χειροτοσίας, καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων ἐξόδων, καὶ ἅ | φεύκτων δαπανημάτων ἐτησίως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν¹⁰, καὶ εὖρεῖν αὐτὸν ἄνεσιν, εἰς τὸ ποιμᾶναι τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦ χριστοῦ ποίμνιον, μετὰ ἡσου | χίας, καὶ καλῆς καταστάσεως, καὶ δέεσθαι τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν ζώντων τε καὶ τεθνεότων. Τούτου χάριν γράφοντες ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ | ἡμᾶς Ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν, πατρικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἐντελλόμεθα πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ | ταύτῃ χριστιανοῖς, ἵνα ἀποδεξάμενοι τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ μετὰ τῆς προσηκούσης, καὶ ὀφειλομένης φιλοφροσύνης, ἀγάπης τε, καὶ δεξιώσεως, παράσχητε αὐτῷ πάντα τὰ συνήθη, ἅς εἴρηται, | ἀρχιερατικὰ δικαιώματα, καὶ εἰσοδήματα, μετὰ πάσης ὑποταγῆς, καὶ εὐπειθίας, ἀπροφασίστως, καὶ ἀναντηρῶντος· οἱ μὲν ἐπίσκοποι κατὰ πρῶτον ἀναλόγως ἕκαστος κατὰ τὴν εἰς ἐκρίαν αὐτοῦ | τὴν φιλοτιμίαν, περὶ τοῦ αἰοίου ἐρχομοῦ τῆς αὐτοῦ Ἱερότητος, οἱ δὲ Ἱερεῖς τὰ ἐμβατοίκια, καὶ ἀπλῶς οἱ χριστιανοὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, μικροί, καὶ μεγάλοι, Ἱερωμένοι, ἢ λαϊκοί, ἅπαντα τὰ ῥητῶς | προῶρηθέντα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὴν καλὴν ὑμῶν συνήθειαν τῆς φιλοτιμίας τῶν γεννημάτων τοῖς καρποῖς παντὸς εἴδους, καὶ ὕλης, καὶ τοῦ λαδίου, καὶ τυροῦ, καὶ μαλίου, ἱκανῶς, καὶ ἀρκούντως μετὰ καλῆς | προαιρέσεως, καὶ γνώμης ἀγαθῆς, πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ γέροντα ὑμῶν, ὅπως εὐχαριστηθεῖς παρὰ πάντων ὑμῶν ποιμάνη ὑμᾶς μετὰ ἀνέσεως, καὶ ἡσυχίας, καὶ διάγῃ τοῦ λοιποῦ | μεθ' ὑμῶν ἀπάντων φιλοστόργως, καὶ π(ατ)ρικῶς, καθὰ καὶ θεῷ, καὶ ἄν(θρώπ)οις ἐστὶν ἀρεστόν, δέεσθέτε, καὶ καθ' ἵκετεύειν θεῷ, ὑπὲρ ὑγείας, καὶ ψυχικῆς ἀπάντων ὑμῶν σωτηρίας, | εὐλογίας τε, καὶ ἐπιχορηγίας· διδόναι τοῦ ἄβρα ἄμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ ἀνξήσεως, καὶ πληθυνσμοῦ τῶν προσόντων

ὑμῖν, καὶ κτημάτων, καὶ ὑπάρχοντων. οὕτω ποιήσατε, καὶ μὴ ἄλλως ἐξ | ἀποφάσεως τέκνα ἐν κ(υρί)ῳ ἡμῶν ἀγαπητά, ἵνα καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις, καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, σὺν τῇ παρ' ἡμῶν, εὐχῇ, καὶ εὐλογία, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν ·· αψπς ·· ω

Ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδ(ικτιῶν)ος εἰς: ω

† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	† ὁ Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος
† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος	† ὁ Τορνόβου Καλλίνικος
† ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	† ὁ Σερραῶν Ματθαῖος (;)
† ὁ Χαλκηδόνος Πιρθένιος	† ὁ Ναυπλίου Μελέτιος
† ὁ Δέρον Ἀνανίας	

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Ὁ Προκόπιος ὁ ἀπὸ Σμύρνης ἐπατριάρχευεν ἀπὸ τοῦ 1785 μέχρι τοῦ 1789 (Γεδεών, Π.Π. σ. 669). Βλ. καὶ Σάροδων Γερμανοῦ Πατριαρχικοὶ κατάλογοι Κων/πόλεως ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, «Ὁρθοδοξία» 1936 σ. 407 κ.ἐξ. ὅπου τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς καὶ τὸ γράμμα παραιτήσεώς του.

2) Ὁ Μητροπολίτης Μαξίμος Προγιαννακόπουλος ἀρχιεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 1786 μέχρι τοῦ 1800 (Γωμάδακη, αὐτ. σ. 125, Σάροδων, Ἐπισκ. Κατ. σ. 10, Κριαρᾶ, «Ἑλληνικά» Η'. σ. 117 καὶ «Χριστ. Κρήτη» Β'. σ. 60-95, ὅπου διὰ τὰ κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του κανονικὰ πεσκέσια). Τὸ Τ.Α.Η. παρέχει μετὰξὺ ἄλλων καὶ τὰς ἀκολουθίας περὶ αὐτοῦ πληροφορίας: Ἐν ἔτει 1791 διατάσσεται διὰ τὴν ἀποστολὴν 150 ναυτῶν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ναύσταθμον δαπάνη αὐτοῦ καὶ τῶν Ἐπισκόπων (Κῶδ. 44 σ. 111). Τὸ 1792 διατάσσεται διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς Κων/πολιν ἐπιτροπῆς ἐκ δημογερόντων πρὸς δίκαιον διακανονισμόν τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν (Κῶδ. 125 σ. 17). Κατόπιν ἀναφορᾶς τοῦ Μητροπολίτου Μαξίμου καὶ τῶν Ἐπισκόπων καθηρέθη καὶ ἐστάλη ἐγκάθειρτος εἰς τὸ Φρούριον Ἀμμοχώστου Κύπρου ἐν ἔτει 1794 ὁ γραμματικὸς τῆς Πόρτας Μιχάλης, ὡς κατατυραννῶν τοὺς χριστιανοὺς (Κῶδ. 126 σ. 180), καὶ δι' ἄλλης ἀναφορᾶς τοῦ ἔτους 1799 (Κῶδ. 121 σ. 22) ἐζητήθη ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὁ διορισμὸς τοῦ Κωστάκη, υἱοῦ Σπύρου, ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος. Τῇ ὑποκινήσει του βεβαίως τὸ Πατριαρχεῖον ἀπέσπασε διαταγὴν κωλύουσαν τὰς περαιτέρω ὑπὸ στρατιωτικῶν καταπιέσεις τοῦ Μητροπολίτου, ὡς προβαίνοντος δῆθεν εἰς ἐπισκευὰς ἐκκλησιῶν ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν (Κῶδ. 121 τοῦ 1799, σ. 22). Διὰ τοῦ ὡς πληρεξουσίου του ὀρισθέντος Κόλογλανι Ἰμπραήμ Ἀγᾶ καταθέτει ἐνώπιον τοῦ Ἱεροδικείου δήλωσιν, ὅτι καθιστᾶ κληρονόμον τῆς περιουσίας του κατὰ τὸ 1/3 τὴν θυγατέρα τῆς ἀμφιθαλοῦς ἀδελφῆς του Εὐσεβίαν τοῦ Ἰωάννου (Κῶδ. 121 τοῦ 1799 σ. 2).

3) Τὸ «ἔθος ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικόν» περὶ τὴν εἰσπραξίν ἀρχιερατικῶν τιμῶν εἰσοδημάτων «ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς διορισμένων ἀφσύκτως δίδοσθαι», ἔθος ἐπέχον θέσιν ἀγράφου νόμου, διεμορφώθη βεβαίως βάσει τῶν βιβλικῶν «ἄξιός ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ» καὶ «ὁ ἐν τῷ ἱερῷ ἐργαζόμενος ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθιέτω». Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα, ὡς ἀναλυτικῶς ἀναγράφονται ἐν τοῖς ἐπομένοις—καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 9 ἔγγραφῳ, ὡς ἐσημειώθη ἐκ λάθους ἀνωτέρω (σημ. 3 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφου)—διακρίνονται εἰς ὑποχρεωτικὰ καὶ προαιρετικὰ.

4) Διὰ τὰ ἐμβατήκια ἢ ἐμπατήκια πβλ. Du Cange, Glossarium Mediae

et Infimae Graecitatis, Lugduni 1688 (ὅπου ὡς ἰσοδύναμον τοῦ ἐνθρονιστικοῦ, ἐκ τοῦ ἐμβαίνειν).

⁸⁾ Αἱ ζήτῆσαι ἦσαν εἰσφοραὶ ἐρανικαὶ ἐκτάκτως γινόμεναι, ἀλλὰ ὑποχρεωτικαὶ πρὸς κάλυψιν ἐξαιρετικῶν ἀναγκῶν.

⁹⁾ Ὅπερ κατωτέρω ὡς *παρρησία* ἀναγράφεται. Ἡ ἐκφώνησις ἐγένετο κατὰ τὴν Μεγάλην Εἰσοδὸν τῶν Τιμίων Δώρων, ὡς καὶ σήμερον. Τὰ *ψυχομερίδια* ἀποτελοῦν παροχὴν μεριδίου ὑπὲρ μνημοσύνου (πβλ. κατωτέρω: *μερίς λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἢ χορηγία*), ὅπερ γινόμενον ἐπὶ προθέσεως χαρακτηρίζεται μὲ τὸν εἰδικὸν ὄρον *πρόθεσις*. Σήμερον χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος *μερίδιο χάρις* διὰ τὰ πρὸς μνημόσυνον ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου ἀναγραφόμενα ὀνόματα ζώντων καὶ νεκρῶν.

⁷⁾ Περὶ τούτων ἐκτεταμένος λόγος γίνεται ἐν τῷ ἀκολουθῶν ἐγγράφῳ.

⁸⁾ Διὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ὑποχρεώσεων εἰς κανονικὰ δῶρα (πεσκέσια) αὐτοῦ τούτου τοῦ μητροπολίτου Μαξίμου κατὰ τὸ μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του ἔτος πβλ. τὴν δημοσίευσιν ὑπὸ *Στεφ. Ξανθοῦ διδου* τοῦ κώδικος τῶν πεσκειῶν ἐν «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» Β' σ. 59 κ.έξ.

⁹⁾ Τὸ ἐγγραφὸν τῆς παραιτήσεώς του βλ. *Σάρδεων*, Ἐπισκ. Καταλ. σ. 18, ἐξ οὗ καταφαίνεται ἡ δυσχερὴς θέσις εἰς τὴν ὁποίαν, ἰδίᾳ λόγῳ καταδρομῶν καὶ χρεῶν, περιέστη οὗτος. Σχετικὸν ἐγγραφὸν, ὅπου διεκτραγωδεῖται καὶ ἡ μετὰ τὴν παραίτησίν του δεινὴ αὐτοῦ οἰκονομικὴ κατάστασις λόγῳ χρεῶν, δημοσιεύεται εὐθὺς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 10.

¹⁰⁾ Ἡ ἑτησίᾳ εἰσφορὰ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν εἰς χρῆμα καὶ εἶδος κατεβάλλετο μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1900 ἐφαρμογῆς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης.

9.

Γράμμα συνοδικὸν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Προκοπίου πρὸς τὸν κλῆρον καὶ τὸ λοιπὸν χριστιανικὸν πλήρωμα Κρήτης, διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾶται ἡ ἐμπρέπουσα ὑποδοχὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τοῦ κατασταθέντος Μητροπολίτου Μαξίμου. (Σεπτέμβριος τοῦ 1786).

Ἀριθ. Χειρ. Μ.Η. 39. Ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ χάρτου διαστάσεων 0,71×0,42 μ. μὲ τμήσεις ὀρθογωνίας ἐκατέρωθεν τοῦ πατριαρχικοῦ τίτλου καὶ κατὰ τὴν κάτω δεξιὰν γωνίαν. Καλὴ κατάστασις διατηρήσεως. Ὅπισθεν: *Προκόπιος, 1786* καὶ *Ἐσημειώθη* κατὰ τὴν ἄνω παρυφῆν: »διὰ σαρανταλλύτουρον.

† *Προκόπιος ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης . . .*

† *Θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι οἱ ὑποκείμενοι τῇ μ(ητ)ροπόλει κρήτης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῆς ἁγιωτάτης μ(ητ)ροπόλεως ταύτης κρήτης, καὶ τῶν | ἐπισκοπῶν ὁσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κρήτη κειμένων Ἱερῶν, καὶ σεβασμίων μοναστηρίων, σταυροπηγιακῶν τε καὶ ἐνοριακῶν, εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, μετὰ πάντων τῶν | ὑποκειμένων αὐτῇ χωρίων, καὶ*

λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοί, οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ γῆσιν ταύτῃ κρήτη. τέκνα ἐν κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη, καὶ | ἔλεος παρὰ θεοῦ παντοκράτορος, καὶ κυρί(ου) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ παρ' ἡμῶν εὐχή, εὐλογία, καὶ συγχώρησις.

Ὅτι αἱ πρὸς θεὸν Ἱεραὶ μυσταγωγίαι τε, καὶ λατρεῖαι, καὶ αἱ ἀναίμακτοι θυσίαι, αἱ ἐκτελού | μεναι ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων τε, καὶ παραπτωμάτων ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ βήματος, καὶ τοῦ ἱερατικοῦ, καὶ ἀρχιερατικοῦ καταλόγου, καὶ ἐπαγγέλματος, καὶ αἱ καθημεριναὶ αὐτῶν Ἱκετηρίαι, καὶ δεήσεις πρὸς | κύριον, εἶναι σωτήριοι, καὶ ψυχικῆς ὠφελείας πρόξενοι παντὶ τῷ εὐσεβοῦντι λαῷ, καὶ πληρώματι, καὶ ἐξι-
λεοῦσιν ὑπὲρ ἡμῶν τὴν τοῦ θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ ἀγαθότητα, καὶ τοῖς μὲν ζῶσι διὰ τούτων χαρίζε(ται) ἄνωθεν | ἄφεςις ἁμαρτιῶν, ὑγεία, καὶ ψυχικὴ σωτηρία, καὶ ὠφέλεια, καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπή, καὶ ἐπίδο-
σις, καὶ πᾶσα ἄλλη ἀγαθοσύνη, καὶ χάρις, τοῖς δὲ ἀποικοινομένοις, καὶ ἐν μετανοίᾳ τελείᾳ, καὶ ἐξομολογήσει, | ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνί(ου) μεταστᾶ-
σι, κεκοιμημένοις εὐσεβέσι, καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, Διὰ τῶν αὐ-
τῶν Ἱερῶν τελετῶν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων γινομένων παρὰ τῆς ἐκκλησίας μνημοσύνων τε καὶ δεή | σεων, ἐπιδαπιλεύεται ἀδυστάκτως ἄνεσις, ἀνα-
ψυχή, καὶ παραμυθία, καὶ τελευταῖον, ἀπὸ τῆς τοῦ ἁδου διακατοχῆς τελεία, καὶ παντελῆς ἀπολύτρωσις, αὐτὸ τοῦτο, εἶναι δόξα τῆς ἁγίας τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας | ὀρθή, καὶ ἀποδεδειγμένη βεβαίως, καὶ παρὰ πάντων τῶν εὐσεβῶν, καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν πιστευομένη ἀναμφι-
βόλως, καὶ ἀδυστάκτως, κατὰ τὸν ἱερὸν δαμασκηνὸν περὶ τῶν κεκοιμη-
μένων λέγοντα, | ὅτι οἱ ζύμην τῆς ἀρετῆς κτησάμενοι, μὴ φθάσαντες δὲ κατορθῶσαι οὐ παρορῶνται παρὰ τοῦ δικαί(ου) κριτοῦ, ἀλλὰ θεία εὐ-
σπλαγχνία διὰ τῶν ὑπὲρ ἐκείνων γινομένων, ἐλεημοσυνῶν τε, καὶ λει-
τουργιῶν ἔλευ | θεροῦνται ἀπὸ τοῦ ἁδου. ὑπὲρ ὧν καὶ ἡ τοῦ χρι-
στοῦ ἐκκλησία χειρὰς αἴρει ἰκέτιδας πρὸς θεόν, κατὰ τὸν μέγαν βασι-
λειον ἐν τῇ πεντηκοστῇ¹ λέγοντα. Δέξαι οὖν δέσποτα Ἰλασμοὺς ἰκεσίους, | ὑπὲρ τῶν κατεχομένων ἐν ἁδῇ καταξιώσας δέχεσθαι μεγά-
λας ἐλπίδας παρέχων ἡμῖν, ἄνεσιν τοῖς κατεχομένοις τῶν κατεχόντων αὐτοὺς ἀνιαρῶν παρὰ σοῦ καταπέμπεσθαι ἤντινα ἄνεσιν, | παντελῆ ἐλευθερίαν εἶναι δοξάζομεν κατὰ τό, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ θεὸς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, πλουτοῦντες καὶ ἄλλα πάμπολλα τῶν σεπτῶν, καὶ θεηγόρων πατέρων ῥήματα περὶ τῆς | αὐτῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ τοῦ εὐσεβοῦς φρονήματος τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία περὶ τῆς τοιαύτης ψυχικῆς σωτηρίας, καὶ ὠφελείας τῶν ἀπανταχοῦ εὐσεβῶν, | καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐκ παντὸς τρόπου φροντίζουσα, καὶ πρόνοιαν ποιῶσα οὐ τὴν τυχοῦσαν, διορίζει κατ' ἀρ-
χαίαν συνήθειαν τοὺς ἀναδεχομένους κανονικῶς ἐπιστάσιαν λαοῦ, καὶ

ποι | μνίου ἀρχιερεῖς, καὶ πνευματικοὺς ποιμένας, καὶ προστάτας ἐκάστης ἐπαρχίας, καὶ παροικίας, ὅπως κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους, ὅπου κατασταθῶσιν εἰς πνευματικὴν ποιμαντορίαν τοῦ ἐμπιστευσ | μένου αὐτοῖς λογικοῦ τοῦ χριστοῦ ποιμνίου ἐκτελῶσι ἀρχιερατικῶς κοινὸν Ἱερὸν τεσσαρακονταλλεΐτουργον², καὶ μνημονεύωσιν ὄλους τοὺς ἐκεῖ εὐσεβεῖς, καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς, μικρούς, | καὶ μεγάλους, νέους, καὶ γέροντας, ζῶντας, καὶ τεθνεῶντας, δεόμενοι πρὸς κύριον, ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας, καὶ ὠφελείας, καὶ ἀρέτεως τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, προσερχομένων ἀπάντων | μετ' εὐλαβείας, καὶ ὑποκλίσεως, διὰ τὰ καταγράψη τὰ ὀνόματα αὐτῶν, τῶντε ζώντων δηλονότι, καὶ τεθνεότων, καὶ μετέπειτα τὰ ἐκτελέσῃ μετὰ πίσης τῆς ἀρχιερατικῆς παρουσίας καὶ λαμπρό | τητος τὸ κοινὸν ἐκεῖνο τεσσαρακονταλλεΐτουργον διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν, καὶ ὠφέλειαν τοῦ οἴκτου ποιμνί(ου) κατὰ χρέος ἀπαραίτητον, καὶ τὰ φιλοδωρηθῆ δαψιλῶς, ἀρθόνως, καὶ πλουσιοπα | ρόχως, διὰ τὸν τοιοῦτον κόπον αὐτοῦ παρὰ πάντων κατὰ ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως ἐκάστου, καὶ καταστάσεως³ ὅπου καὶ πρόπον, καὶ εὐλογον, καὶ δικαιοσύνης ἀπάσης ἐστὶν ἐχόμενον⁴ | φοβοῦ γάρ, φησὶν ὁ σειράχ⁵, τὸν κύριον, καὶ δόξασον Ἱερέα, καὶ δός τὴν μερίδα αὐτοῦ, καθὼς ἐνετείλατό σοι. μερὶς λοιπὸν καὶ αὕτη ἡ χορηγία, καὶ φιλοδωρία ἐκάστῳ νέῳ ἀρχιερεῖ | παρὰ τῶν ποιμαινομένων αὐτῷ παρεχομένη, καὶ διδομένη κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν, καὶ ἐν τῇ μητροπόλει, καὶ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἀποκατέστη ἤδη νομίμως τε, καὶ κανονικὸς | γνήσιος ἀρχιερεὺς, καὶ πνευματικὸς ποιμὴν, καὶ προστάτης ἱερώτατος μ(η)τροπολίτης κρήτης ὑπέροτιμος καὶ ἔξαρχος εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πν(εύμα)τι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφός, καὶ συλλειτουργὸς κύρ | Μάξιμος, προτιμηθεὶς τῶν ἄλλων ἐν τοῖς κανονικοῖς συμψιφίσμασιν, ὡς τίμιος τῷ ὄντι, καὶ ἄξιος, καὶ θεοσεβής, καὶ ἡθῶν κοσμιότητι πεπλουτισμένος, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀπάσαις ἀρεταῖς, αἱ προσήκουσιν | ἀρχιερεῦσι κεκοσμημένοις καὶ πολυχρόνιον πείραν Ἰκανὴν ἔχων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, καὶ ὑποθέσεων, καὶ κατὰ πάντα δόκιμος, καὶ ἄξιος ποιμᾶναι, λαὸν περιούσιον, καὶ ἀπο | δεῖξαι ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ ποδηγετῆσαι ὑμᾶς, τὸ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον εἰς νομὰς σωτηρί(ους) τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὠφελῆσαι ὑμᾶς διὰ τῶν | ἐνόητων αὐτῷ φυσικῶν, καὶ ἐπεισάκτων χριστιανικῶν προτερημάτων τε, καὶ πλεονεκτημάτων, ὡς τοῖς πᾶσι καθωμολόγηται. Ὅστις ἰδοὺ ἔρχεται αὐτόθι σὺν θεῷ σωματικῶς εἰς κοινὴν | ὑμῶν τῶν γνησίων αὐτοῦ πνευματικῶν τέκνων ἀπόλαυσιν, καὶ πνευματικὴν ἐπίσκεψιν⁶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν γενομένην παρὰ πάντων ὑμῶν πρόπουσαν τῇ ἀρχιερατικῇ αὐτοῦ ἀξίᾳ | ὑποδοχὴν, καὶ δεξίωσιν ἐκτὸς τῆς συνήθους κατὰ πρῶτον χρόνον κοι-

νῆς δαψιλοῦς, καὶ γενναίας βοηθείας πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ, καὶ ἐκτὸς τοῦ παρὰ τῶν ἀγιασμῶν εἰσοδήματος, καὶ δι | καιώματος, ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως, καὶ κατὰ πάντα λόγον δικαί(ου), νὰ προσέλθῃτε εὐλαβῶς ἅπαντες πρὸς τὴν αὐτοῦ Ἱερότητα, διὰ νὰ καταγραφῶσιν ὄλων ὑμῶν τὰ ὄνόματα εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρ | χιερατικοῦ συνήθους τεσσαρακονταλλειτουργοῦ, καὶ νὰ φιλοδώρησῃ ἕνεκα τούτου ὁ καθεὶς ἀπὸ λόγουσας τὴν αὐτοῦ ἱερότητα δαψιλῶς, ἀφθόνως, φιλοτίμως, καὶ πλουσιοπαρόχως, καὶ χωρὶς τινὸς γογγυσμοῦ, | καὶ ἐναντιότητος. Ὁθεν γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλει | τουργῶν, εὐχόμεθα, καὶ εὐλογοῦμεν ἀπὸ καρδίας ἡμᾶς ἀπαξάπαντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ χριστιανούς, ἱερωμένους, καὶ λαϊκούς, μικρούς, καὶ μεγάλους νέους, καὶ γέροντας, καὶ πατρικῶς | προτρέπομεν, καὶ νουθετοῦμεν, καὶ παρακينوῦμενσας, ὅπως τὸν ῥηθέντα ἀρχιερέα, καὶ γνήσιον ὑμῶν πνευματικὸν ὑμῶν ποιμένα, καὶ προστάτην, καὶ κηδεμόνα, καὶ φροντιστὴν τῆς ψυχικῆς | σωτηρίαςσας ἐρχόμενον σὺν θεῷ αὐτόθι εἰς κοινὴν ὑμῶν ἀπόλαυσιν, καὶ πνευματικὴν ἐπίσκεψιν, ἀφ' οὗ ὑποδεχθῆτε τὴν αὐτοῦ Ἱερότητα μετὰ τὴν προσήκουσαν τιμὴν, καὶ | ἀγάπην, καὶ εὐλάβειαν, καὶ δεξίωσιν, καὶ ὀφειλομένην ὑποταγὴν, καὶ εὐπειθειαν, νὰ συμπροθυμηθῆτε ὅλοι κοινῶς, καὶ μετὰ ζήλου προσήκοντος, εἰς τὸ νὰ προσέλθῃτε πρὸς αὐτὸν τὸν ἀρ | χιερέα σας, καὶ προστάτην κοινόν σας πνευματικόν, γνήσιον, καὶ νόμιμον, καὶ κανονικόν, ἱερώτατον μ(ητ)ροπολίτην κρήτης, ὑπερτιμον, καὶ ἔξαρχον εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι | ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφόν, καὶ συλλειτουργὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος κύριον μάξιμον, καὶ καταγραφομέν(ων) τῶν ὀνομάτων ὑμῶντε, καὶ τῶν κεκοιμημέν(ων) πατέρων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ λοιπῶν | συγγενῶν ὑμῶν παρὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος, νὰ φιλοδώρῃ ἕκαστος ὑμ(ῶν) ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ δαψιλίᾳ τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κοινοῦ ἀρχιερατικοῦ τεσσα | ρακονταλλειτουργοῦ, εἰς ψυχικὴν ὑμῶν ἀπάντων σωτηρίαντε, καὶ ὠφέλειαν ὅπως διὰ τῆς τωιαύτης συνδρομῆς ὑμῶν, καὶ βοηθείας, καὶ δικαίας ταύτης, καὶ συνήθους φιλοδοξίας δυνηθῆ | καὶ ἡ ἱερότης αὐτοῦ, νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ ἐπικείμενα τῇ μ(ητ)ροπόλει ταύτῃ χρῆμα βαρύντατα, καὶ νὰ θεραπεύσῃ, καὶ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας, καὶ χρείαστου, καὶ ζῶν ἐν ἀνέσει, νὰ σᾶς ποιμαίνῃ θεοφιλῶς, | καὶ θεαρέστως, ἐν ὁσιότητι, καὶ δικαιοσύνῃ, εὐχόμενος ἐκτενέστερον πρὸς κύριον ὑπὲρ ὑγείας, καὶ ψυχικῆς ὑμῶν σωτηρίας, προκοπῆς, καὶ ἐπιδόσεως τοῦ ὁποίου τὰς δεήσεις ἀποδε | χόμενος ὁ φιλάγαθος θεός, ὡς θυμίαμα εὐῶδες ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀντικαταπέμψαι ὑμῖν ἄνωθεν ἐκ τῶν ἀκενώτων αὐτοῦ θησαυρῶν πλοῦσια τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ δῶν ὑμῖντε, | καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν,

τὴν εὐλογίαν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ εὐλογοῖ τοὺς κόπους
 σας, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας, καὶ αὐξάνοι, καὶ πληθύνοι τὰ πλούτη,
 καὶ ὑπάρχοντα, | ὑμῶν, καὶ τέλος ἀξιῶσαι ὑμᾶς τῆς οὐρανί(ου) αὐτοῦ
 βασιλείας, καὶ αἰδίου μακαριότητος, οὕτω ποιήσατε, καὶ μὴ ἄλλως ἐξ
 ἀποφάσεως, ἢ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις, καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, σὺν τῇ παρ'
 ἡμῶν, εὐχῇ τε, καὶ εὐλογίᾳ εἶη με(τὰ) πάντων ὑμῶν: ἐν ἔτει
 σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἕκτῳ . . .

Ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδ(ικτιῶν)ος εἰς

† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	† ὁ Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος
† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος	† ὁ Τορνόβου Καλλίνικος
† ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	† ὁ Σερραῶν Ματθαῖος (;)
† ὁ Χαλκηδόνος Παρθένιος	† ὁ Ναυπλίου Μελέτιος
† ὁ Δέρκων Ἀνανίας	

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁾ Αἱ εὐχαὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἐξ ὧν τὸ παρατιθέμενον χωρίον, ἀνα-
 πέμπονται κατὰ τὴν Πεντηκοστήν, τοῦ πληρώματος ἐν γονυκλισίᾳ παρισταμέ-
 νου, ὑπὲρ τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων.

²⁾ Ἐνταῦθα τὸ κοινὸν «*ισσαρακονταλλεΐτουργον*», γινόμενον ὑπὸ τοῦ ἐνθρο-
 νιζομένου ἀρχιερέως ὑπὲρ ζώντων καὶ τεθνεώτων, παρίσταται ὡς τελούμενον
 «*κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν*». Ἡ δι' ἐκδόσεως εἰδικοῦ ἐγγράφου ὅμως στήριξις τοῦ
 ἀρχαίου ἔθους, συνοδευομένη μὲ παράθεσιν ἱερῶν ῥήσεων, φαίνεται μᾶλλον
 ὑποδηλοῦσα, ὅτι τοῦτο εἶχεν ἀτονήσει. Διὰ τοῦ συνοδικοῦ ἄλλως ἐγγράφου τὸ
 προαιρετικῶς τελούμενον λαμβάνει χαρακτῆρα ὑποχρεωτικῆς πρὸς τελετουργίας
 (κατωτέρω: *ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως καὶ κατὰ πάντα λόγον δικαίου*) βεβαίως μὲ σκο-
 πὸν τὴν ἐξασφάλισιν σημαντικοῦ εἰσοδήματος (πβλ. γὰ *φιλοδωρηθῆ δαμιλῶς
 ἀφθόνως τε καὶ πλουσιοπαρόχως*) διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς δεινῆς οἰκονομικῆς
 καταστάσεως τοῦ ἐγκαθισταμένου Μητροπολίτου (κατωτέρω: *γὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ
 ἐπικείμενα τῇ μητροπόλει ταύτῃ χροῆ βαρύντατα*). Κοινὰ «*σαρανταλεΐτουργα*» δὲν
 εἶναι σήμερον συνήθη, τὰ δὲ ἀτομικὰ τελοῦνται μόνον ὑπὸ ἱερέων καὶ ἰδίᾳ
 ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων.

³⁾ Τὸ ἐν τῇ Μεταφράσει τῶν Ο' «*Σοφία Ἰησοῦ υἱοῦ Σειράχ*»
 ἐπιγραφόμενον βιβλίον (VII σ. 31).

10.

Γράμμα συνοδικὸν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου
 Ζ' ¹ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Κρήτης, ἐπιτίμιον κατὰ τῶν κληρο-
 νόμων τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ Γερασίμου ὡς δυστροπούντων
 χρεωστῶν τοῦ πρόην Μητροπολίτου Ζαχαρίου. (Μάϊος τοῦ 1790).

Ἄρ. Χειρ. Μ. Η. 42 Ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ χάρτου διαστάσεων 0,50×0,40
 μ. μὲ τμησιν ἐπιμήκους λωρίδος κατὰ τὴν κάτω παρυφήν. Κατάστασις
 διατηρήσεως σχετικῶς καλή, τινῶν γραμμάτων ἐξιτήλων γενομένων λόγῳ
 ὑγρασίας. Ὅπισθεν: 1790, Νεόφυτος καὶ *πρὸς ἔγνωσμ*: (= πατριάρχης
 ἔγνωσμεν;).

† Νεόφυτος ἐλέω θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ἱερώτατε μητροπολίτα κρήτης³, ὑπέριμε, καὶ ἔξαρχε εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφέ, καὶ συλλειτουργέ, καὶ ἐντιμότητοι | κληρικοί, εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, καὶ χρήσιμοι γέροντες, καὶ προεστῶτες τῆς ἐπαρχίας ταύτης, χάρις εἶη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ. |

Ἐπειδὴ οἱ κληρονόμοι τοῦ μακαρίτου κνωσσοῦ γερασίου⁴ παραλαβόντες τὴν καταλειφθεῖσαν ἐκείνου περιουσίαν, οὐκ ἐρρόντισαν | πληρῶσαι καὶ ἀποδοῦναι τὰ ἴδια χρέη αὐτοῦ⁴, ἅτινα ὄφειλεν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος δι' ἰδίων αὐτοῦ ἐνυπογράφων δύω χρεωστικῶν | ὁμολογιῶν, περὶ ὧν ἀπαιτηθεῖς, καὶ βιασθεῖς ὁ ἄνθρωπος τοῦ προκατόχου σου⁵ Ἱερωτάτου μητροπολίτου κρήτης συναδελφοῦ ἡμῶν | κύρ ζαχαρίου ἀπέδωκε καὶ ἀπεπληρῶσεν (sic) ὑπὲρ αὐτοῦ περίπου τὰ ἑπτακόσια [ἄνω μὲ διάφορον μελάνην: πενήντα] γρόσι(α) καὶ εἰσέτι ὑστερεῖται τούτων ἢ Ἱερότης αὐτοῦ ἁ | δικούμενος ὑπ' αὐτῶν, καὶ δεινῶς στενοχωρούμενος, ὡς τοσαύτη ἀνάγκη καὶ πενία ἐταζόμενος⁶.

ὁθεν κατὰ τῶν τοιούτων κληρο | νόμων ὡς κακοτρόπων, καὶ φιλαδίκων ἐδέησεν ἐκδοθῆναι τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν φρικτὸν ἐπιτίμιον. καὶ δὴ | γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετ(ὰ) τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἁ | γαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὅσοι καὶ ὅποιοι κληρονόμοι τοῦ μακαρίτου ἐπισκόπου κνωσσοῦ γερασίου(ου) ἄνδρες, ἢ | γυναῖκες, Ἱερωμένοι, ἢ λαϊκοὶ ἔλαβον ἀπὸ τῆς περιουσί(ας) ἐκείνου, ἐὰν μὴ ἅμα τῷ ἀκοῦσαι, καὶ Ἰδεῖν τὸ παρὸν τῆς τελευταίας ἐκ | κλησιαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ δικαί(ου) γράμμα πανσάμενοι πάσης διαστροφῆς, καὶ ἀκαίρου προφάσεως, φροντίσωσι πληρῶσαι, καὶ ἀποδοῦναι | σῶα, καὶ ἀνελλιπῆ τὰ εἰρημένα ἑπτακόσια γρόσια [ὡς ἄνωτέρω: πενήντα] εἰς χεῖρας τῆς σῆς Ἱερότητας, καὶ μὴ ἐξοφλήσωσιν ἀναντιρρόχως, καὶ ἀνελ | λιπῶς μετὰ πάσης προθυμίας, καὶ εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῷ ἐξαποστεῖλαι τὴν σὴν Ἱερότητα ἐνταῦθα κατ(ὰ) τάχος πρὸς τὸν προκατόχον | σου κύρ ζαχαρίαν, ὡς προαποδόντα, καὶ προπληρώσαντα τὴν αὐτοῦ Ἱερότητα ὑπὲρ αὐτῶν εἰς χρέη τοῦ συγγενοῦς αὐτῶν μακαρίτου | κνωσσοῦ, καὶ μὴ ποιήσωσι τὴν ἐξόφλησιν αὐτῶν εὐχαρίστως, καὶ ἀνυπερθέτως, ἀλλὰ παρακούσαντες ἐπιμείνωσι τῇ φιλαδικῷ αὐτῶν | γνώμῃ καὶ ἐάσωσι τὴν αὐτοῦ Ἱερότητα ἠδικημένον, καὶ ἐζημιωμένον, καὶ ἐν τοσαύτῃ πενία κατατροχόμενον, ὡς αἰτχροκερδεῖς, καὶ φιλάδι | κοι ἀφωρισμένοι εἶησαν ἀπὸ θεοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετ(ὰ) θάνατον ἄλυτοι, καὶ τυμπανιαῖοι, αἱ πέτραι, καὶ ὁ σίδηρος | λυθείησαν, αὐτοὶ δὲ μηδαμῶς, κληρονομήσειαν τὴν λέπραν τοῦ γιεζῆ, καὶ τὴν ἀγγόνην τοῦ Ἰούδα, καὶ εἶησαν στένοντες, καὶ | τρέ-

μοντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς δὲ καὶ νῦν, ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ εἶη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ τὰ κτήματα, καὶ ὑπάρχοντα [αὐτῶν] εἶησαν εἰς ἀπώ | λειαν, καὶ ἡ μερὶς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ τῶν θεομάχων Ἰουδαίων, τῶν σταυρωσάντων τὸν κύριον [ἡμῶν] καὶ προκοπὴν | μήποτε Ἰδοιεν ἐν οἷς δουλεύουσι καὶ ἐργάζονται καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἔχοντες καὶ τὰς ἀρὰς πάν[των τῶν ἀπ'] αἰῶνος ἀγί | ων, καὶ τῶν δόσιων, καὶ θεοφόρων πατέρων, καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησί(ας), καὶ μηδεὶς ἐκκλησιάσῃ αὐτούς, [ἀγιάσῃ] ἢ θυμιάσῃ | ἢ ἀντίδωρον αὐτοῖς - δῶ, ἢ συμφάγη, ἢ συμπίη, ἢ ὅλως συναναστραφῇ αὐτοῖς, καὶ χαιρετήσῃ ἐν βάρει ἀργί(ας) καὶ [ἀλύτου] ἀφορισμοῦ ἐξ ἀποφά-
σε(ως) : ω , αψκ : ω

Ἐν μηνὶ ματῶ Ἰνδ(ικτιῶ)νος ηης ω

† ὁ Καισαρείας Γρηγόριος	† ὁ Τορνόβου Καλλίνικος
† ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ	† ὁ Προύσης Ἄνθιμος ¹⁾
† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	† ὁ Λαοῖσης Μελέτιος
† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος	† ὁ Βιδύνης Ἰερεμίας (;)
† ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	† ὁ Ξάνθης Ναθαναήλ
† ὁ Δέρκων Ἀνανίας	

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ .

¹⁾ Ὁ ἀπὸ Μαρωνείας Νεόφυτος ὁ Ζ' ἐπατριάρχευσε τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1789 μέχρι τοῦ 1794 (Γεδεών, Π.Π. σ. 671). Τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς καὶ τὸ γράμμα τῆς παραιτήσεως (τὸ α') βλ. Σάροδεων, «Ὁρθοξία» IB' σ. 24-28.

²⁾ Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Μάξιμον, περὶ οὗ ἰδὲ ἀνωτέρω.

³⁾ Περὶ τούτου βλ. Τωμαδάκη, αὐτ. σ. 135. Πρόκειται περὶ τοῦ προκατόχου τοῦ Φιλοθέου, περὶ τοῦ ὁποίου τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 ἔγγραφο.

⁴⁾ Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Γερασίμου—οὐχὶ πολὺ πρὸ τοῦ Ἀπριλίου 1781—εἶχον ἤδη παρέλθει ἑννέα καὶ πλέον ἔτη, ἐπομένως τὸ χρέος εἶναι ἤδη παλαιὸν καὶ ἡ κακοπιστία τῶν κληρονόμων τοῦ Γερασίμου καταφανής.

⁵⁾ Ὁ ἐκπροσωπῶν τὸν μητροπολίτην Ζαχαρίαν μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποδημίαν του,—τὸ 1785 ὑπογράφει ὡς συνοδικὸς τὸ ὑπόμνημα ἐκλογῆς τοῦ Πατρ. Προκοπίου—ἔνθα εὐρισκόμενος παρητήθη τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τὸ 1786, ἐξηναγκάσθη εἰς τὴν καταβολὴν μέρους τοῦ χρέους, προφανῶς διότι ὁ Ζαχαρίας ἦτο ἀλληλέγγυος ἢ καὶ ἔγγυητὴς τοῦ Γερασίμου.

⁶⁾ Πβλ. σημ. 9 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 ἔγγραφου. Εἶναι φανερόν ὅτι τὸ ἔγγραφο προεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ζαχαρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντος μετὰ τὴν παραίτησίν του (κατωτέρω : ἐξαποστεῖλαι . . . ἐνταῦθα). Ἐταζόμενος : δοκιμαζόμενος, κατατρυχόμενος.

⁷⁾ Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῆς οὕτω βεβαιωθείσης ὑπογραφῆς τοῦ ἱεράρχου πρὸς τὴν τοῦ Προύσης τῶν ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6 ἔγγραφων ἐξάγεται ἀσφαλῶς, ὅτι τὸ ὄνομα δέον νὰ διορθωθῇ ἐκεῖ εἰς Ἄνθιμος (ἀντὶ Θεόφιλος ἢ Φιλόθεος). Βεβαιοῦται ἐπίσης ἡ ἀνάγνωσις τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Τορνόβου Καλλινίκου εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 5, 6 καὶ 7 ἔγγραφα.

11.

Ἐπιστολή συνοδική τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Ζ' πρὸς τὸν μητροπολίτην Κρήτης Μάξιμον, δι' ἧς παραγγέλλεται νὰ ἀνακρίνη καὶ ἀναφέρῃ σχετικῶς μὲ τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου Αὐλοποτάμου καὶ τῶν μονῶν Βοσάκου καὶ Χαλέπας. (Μάρτιος τοῦ 1793).

Ἀριθ. Χειρ. Μ.Η. 102. Ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ λεπτοῦ χάρτου μεθ' ὕδατινων γραμμῶν καὶ θυρεοῦ. Φθοραὶ κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως καὶ ἀλλαχοῦ ἐκ σητῶν. Αἱ ὑπογραφαὶ συνεχίζονται καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ φύλλου. Ἀρχικῶς δύο φύλλα, ὧν τὸ δεύτερον ἀπεκόπη.

† *Νεόφυτος ἐλέω θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

† Ἱερώτατε μητροπολίτα κρήτης, ὑπέριμε, καὶ ἔξαρχε εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πν(εύματι) ἀγαπητὲ | ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ μάξιμε, χάρις εἶη σοι, καὶ εἰρήνη παρὰ | θεοῦ. διαφοραὶ καὶ διενέξεις συνεχεῖς συμβαίνουσι μεταξὺ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκό | που σου αὐλοποτάμου¹, καὶ τῶν πατέρων τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων ἡμετέρων πατριαρχικῶν καὶ | σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων βόσακος καὶ χαλέπα² ἐπιλεγόμενων [τῶν] ἐν τῇ ἐπισκοπῇ | ἐκείνου διατελούντων, καὶ οὐ παύεται ἡ ἐκείνου θεοφιλία ἀπὸ τοῦ νὰ συχνογράφη ἐνταῦθα | προσκλαιόμενος καὶ καταμαρτυρῶν κατὰ τῶν πατέρων, ὡσαύτως καὶ οἱ πατέρες ὀδυρόμε | νοι γράφουσιν, ὅτι θλίβονται παρὰ τῆς ἐκείνου θεοφιλίας, καὶ μὲ ὄλον ὅπου ἐγένοντο πατριαρχικὰ ἡμῶν καὶ συνοδικὰ γράμματα³, καὶ ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς τοὺς πατέρας, καὶ πρὸς τὴν | ἐκείνου θεοφιλίαν διὰ νὰ ἐφησυχάζωσιν, ἀρκούμενοι εἰς τὸν παρὰ τῆς ἐκκλησίας δι' ἡμῶν | σμόν, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ οὐκ ἐπαύσαντο διαπερόμενοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀγνοεῖται ἡ | ἀλήθεια τῶν γραφομένων⁴, καὶ ἡ αἰτία τοῦ σκανδάλου, καὶ τῆς συγχίσεως αὐτῶν, διὰ τοῦτο | γνώμη κοινῇ γράφωμεν διὰ τῆς παρουσίας ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς | ἐπιστολῆς, καὶ ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλομεν τῇ ἱερότητί σου, ὅπως ἅμα τῷ ἐγχειρι | σθῆναι σοὶ ταύτην μετάπεμπτον ποιήσης τὸν εἰρημένον ἐπίσκοπόν σου⁵ αὐλοποτά | μου, ὡσαύτως καὶ τοὺς πατέρας τῶν εἰρημένων πατριαρχικῶν ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακῶν μοναστηρίων, καὶ μετὰ πάσης σου ἐπιμελείας νὰ ἀ[νερευνήσ]ῃς εἰς βάθος, καὶ νὰ ἐ | ξετάσης τὰς αἰτίας δι' ἃς διαφέρονται, καὶ τὸ σκάνδαλον [παρὰ] τίνος προέρχεται, καὶ | ποῖος τῶν δύο μερῶν ἔχει τὸ δίκαιον, πρὸς τούτοις νὰ ἐξετάσης καὶ αὐτοπι νὰ εἰδῆς | ἐὰν ἡ θεοφιλία του ὑπέγραψεν ἐν τοῖς προεκδοθεῖσι πατριαρχικοῖς καὶ συνοδικοῖς ἡμῶν | σιγγιλλίοις γράμμασι⁶, καὶ ἂν ἠρκέσθη εἰς τὸν παρὰ τῆς ἐκκλησίας διορισμὸν ὑπὲρ | αὐτοῦ γεγονότα, πεισθεὶς ταῖς ἐκκλησιαστι-

καῖς ἐπιταγαῖς, ὡσαύτως καὶ οἱ πατέρες εἶγε | ἐποίησαν καθὼς αὐτοῖς
γράφαντες ἐπετάξαμεν, ταῦτα οὖν πάντα ἐν φόβῳ θεοῦ ἃ | νιχνεύσας,
καὶ βεβαιωθεὶς νὰ γράψης καὶ νὰ φανερώσης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐν |
βάρει τῆς συνειδήσεώς σου ὄλην τὴν ἀλήθειαν χωρὶς τινος φιλοπροσω-
πίας ἢ χάριτος, καὶ | περιμένομεν πληροφορηθῆναι, καὶ πιστωποιηθῆ-
ναι ἐν τάχει δι' ἀρχιερατικοῦ σου γράμ | ματος, ποίησον τοίνυν καθὼς
σοι γράφομεν ἐξ ἀποφάσεως, ἵνα καὶ τοῦ Ἰησοῦ χάρις εἶη μετὰ σοῦ.
,αψϞγω μαρτίου ιζ'.

† ὁ Κ(ων)σ(τα)ντινουπόλεως	καὶ	ἐν	χ(ριστ)ῶ	ἀδελφός :-
† ὁ Καισαρείας Γρηγόριος	»	»	»	»
† ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ	»	»	»	»
† ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	»	»	»	»
† ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος	»	»	»	»
† ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος	»	»	»	»
† ὁ Χαλκηδόνος Ἱερεμίας	»	»	»	»
† ὁ Δέρκων Γεράσιμος	»	»	»	»
† ὁ Προύσης Ἀνθιμος	»	»	»	»
† ὁ Ἄρτης Μακάριος	»	»	»	»
† ὁ Ἀγχιάλου Ἰωακείμ	»	»	»	»
† ὁ Βάρνης Φιλόθεος	»	»	»	»

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1) Πολὺ πιθανὸν τοῦ Παρθενίου, ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὸ σιγίλλιον—ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ὑπογράφει—τοῦ Σεπτεμβρίου 1791, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικυροῦται ἡ σταυροπηγιακὴ ἀξία τῆς Μονῆς Χαλέπας Αὐλοποτάμου (τοῦτο βλ. «Ἑλληνικά» ΣΤ' σ. 121, ἀριθ. 71). Ἄν ὁ Ἐπίσκοπος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς μετὸν Παρθένιον, τὸν προκάτοχον τοῦ Καλλινίκου (ἀρχιερατεύσας τὸ β' βλ. σημ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 ἐγγράφου) δὲν δύναται τις μετ' ἀσφαλείας νὰ ἀποφανθῆ.

2) Εἰς τὰς σήμερον διαλελυμένας μονὰς Βοσάκου καὶ Χαλέπας ἀφορᾷ σιγίλλιον τοῦ 1676 ἐπὶ Πατριάρχου Παρθενίου Δ' (πβλ. Κ ρ ι α ρ ἁ, αὐτ. σ. 118), ὅπου ἡ δευτέρα χαρακτηρίζεται ὡς μετόχιον (τοῦ Βοσάκου βεβαίως).

3) Τὰ κατωτέρω σιγίλλια γράμματα ἀποκαλούμενα.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου σιγιλίου τοῦ 1791 καταφαίνεται, ὅτι ἡ μεταξὺ Ἐπισκόπου καὶ Πατέρων διαφορά ἦτο παλαιὰ καὶ ἀπέρρεεν ἐκ τῆς διαμφισβητήσεως τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας ὑπὸ τοῦ πρώτου. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ἔλυσεν ὀριστικῶς τὸ ζήτημα διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐπικυρωτικοῦ τῆς ἀξίας σιγιλίου εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἐξαφανισθέντων παλαιότερων σιγιλίων γραμμάτων, αἱ διενέξεις ἐξηκολούθησαν καὶ ἐκ τούτου κατέστη ἀναγκαῖα καὶ αὐθις ἡ πατριαρχικὴ ἐπέμβασις.

4) Ἡ διαφορά εἶχε προφανῶς μετατοπισθῆ καὶ δὲν ἐστρέφετο πλέον περὶ τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας ἐκ τούτου τὸ Πατριαρχεῖον ἀγνοεῖ τὰ πραγματικὰ αἰτία ταύτης. Παρομοίαν διένεξιν μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου Κυδωνίας καὶ τῆς Μονῆς Ἀγ. Ἐλευθερίου βλ. ἐν «Χριστιανικῇ Κρήτῃ» Β' σ. 218.

⁸⁾ Ἡ σχέσηις μεταξὺ Μητροπολίτου καὶ Ἐπισκόπων ἦτο διάφορος τῆς σήμερον καὶ ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς ἐν Κρήτῃ Ἐκκλησίας (1900) κρατούσης, τῶν Ἐπισκόπων ἐχόντων πρὶν ἀμεσωτέραν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

⁹⁾ Τὸ σιγίλλιον τοῦ 1791 ὑπογράφουν, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐκδίδων Ζακυθηνός, μεταγενεστέρως ὁ Αὐλοποτάμου Παρθένιος καὶ ὁ Κρήτης Μάξιμος. Ἴσως αἱ ὑπογραφαὶ νὰ ἐτέθησαν μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ προκειμένου ἐγγράφου: τὰ σιγίλλια γράμματα εἶναι ἀναμφιβόλως τὰ ἐπικυροῦντα τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν τῶν Μονῶν Βοσάκου καὶ Χαλέπας, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον εἶναι τὸ ὑπὸ Ζακυθηνοῦ δημοσιευθέν.

12.

Ἐπιστολὴ συνοδικὴ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερασίμου Γ' ¹ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Μάξιμον, δι' ἧς οὗτος ἐπιτιμᾶται διὰ τὴν ἀμέλειάν του νὰ ἀναφέρῃ τὰ κατὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἐπισκόπου Λάμπης Μεθοδίου καὶ εἰδοποιεῖται περὶ τῆς ἀποστολῆς πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς περιουσίας τοῦ δολοφονηθέντος καὶ διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν φονέων. (Σεπτέμβριος τοῦ 1795).

Ἀριθ. Χειρ. Μ.Η. 163. Ἐν πρωτοτύπῳ, ἐπὶ ὁμοίου ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐγγράφῳ χάρτου, γεγραμμένον ἐπὶ δύο φύλλων, ὧν τὸ δεύτερον μὲ ἐντομὴν πρὸς σχηματισμὸν φακέλλου. Αἱ ὑπογραφαὶ συνεχίζονται καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης σελίδος. Ἰκανὴ καὶ εὐρεῖα φθορὰ κατὰ τὸ μέσον σημεῖον πτύξεως. Ὅπισθεν, ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος: 1795 γεράσιμος, καὶ δι' ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ κειμένου γραφήν: *Τῷ Ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ κρήτης, ὑπερίμῳ καὶ ἐξάρχῳ εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ Μαξίμῳ. Σφραγίς μὲ θυρεὸν φέροντα στέμμα καὶ δικέφαλον ἀετὸν ἐφ' ἰσπανικοῦ κηροῦ.*

† *Γεράσιμος ἐλέω θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.*

† *Ἱερώτατε μητροπολίτα κρήτης, ὑπέριμε καὶ ἔξαρχε εὐρώπης, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ | ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ μάξιμε, χάρις εἶη σου τῇ Ἱερότητι, καὶ εἰρή | νη παρὰ θεοῦ.*

ἀπορίᾳ καὶ θαυμασμῷ συνεχόμεθα διὰ τὴν ἀμεριμνίαν (sic) καὶ ἀμέλειάν σου | διότι συνέβη ἐν τοιοῦτον ἀξιοδάκρυτον, καὶ ἀπενκταῖον εἰς τὸν ἐπίσκοπόν σου λάμπης μακαρίτην | μεθόδιον² νὰ θανατωθῇ ἀναιτίως, καὶ ἡ Ἱερότης σου ἄκρα σιγῇ ἐμμένων καὶ ἀδιαφορίᾳ οὐκ ἔ | φανέρωσας, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε ἀπεσιώπησας³ εἰς τόσον ὅπου ἐνταῦθα διεφημί | σθη παρὰ πολλῶν τὸ τοιοῦτον ἀπενκταῖον συμβάν, καὶ ἡ ἐκκλησία ἔμαθε καὶ ἐπληροφορήθη | παρ' ἄλλων, καὶ οὐχὶ παρὰ τῆς Ἱερότητός σου, τὸ ὁποῖον ἐλύπησε μὲν ἡμᾶς καιρίως, προξένησε | δὲ καὶ τῇ Ἱερότητί σου διὰ τὴν ἀδιαφορίαν σου ταύτην καὶ ἀμέλειαν μέμψιν μεγάλην, καὶ κα | τηγορίαν παρὰ πάντων,

ἐπειδὴ ὄφειλες ὡς κυριάρχης τῆς ἐπαρχίας ταύτης νὰ ἀναγγείλῃς | ἀ-
μέσως τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ τουλάχιστον νὰ δηλώσῃς πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἐπι-
στάτην καὶ ἔφορον τῶν | ὑποθέσεών σου⁴, ὅπου δι' αὐτοῦ νὰ πληρο-
φορηθῶμεν εἰς πλάτος τὸ τοιοῦτον ἀπενκταῖον συμβάν, | πῶς, καὶ πότε
καὶ διατὶ ἀνηρέθη ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος⁵, ἀλλ' ὅμως μαθόντες, ὡς εἴ-
ρηται, | παρ' ἄλλων, καὶ πρόνοιαν ποιούμενοι ὅπου νὰ μὴ συναπολε-
σθῇ καὶ ἡ περιουσία τοῦ μακαρίτου | [ἐκείνου καὶ νὰ μὴ] διαρπαγῇ
ὑπὸ τῶν τυχόντων, ἐξελεξάμεθα ἄνδρα ἄξιον, καὶ εἰδήμονα, καὶ ξυ-
πει | [ρον καὶ κρίσιν] ἔχοντα, καὶ προᾶξιν περὶ τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις
τὸν ἐντιμότερον μέγαν σακελ | λάριον⁶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ με-
γάλης ἐκκλησίας πρεσβύτερον κύρ δημήτριον, ἡμέτερον | κατὰ πνεῦμα
υἷον ἀγαπητόν, καὶ τοῦτον γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ διωρισάμεθα
ἐξαρχον, | κατὰ τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτοῦ πατριαρχικὰ ἡμῶν, καὶ συνοδικὰ
γράμματα μεθ' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ | προσκυνητοῦ σφοδροῦ ὄρισμοῦ,
διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ αὐτόθι ἐξαρχικῶς, καὶ διενεργῶν ἐλευθέ | ρως τὰ
ἅπερ συνεπιφέρεται ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν γράμματα, νὰ ἐπιστατήσῃ
ὄλαις δυνάμεσι | καὶ νὰ παραλάβῃ πᾶσαν τὴν καταληφθεῖσαν περιου-
σίαν χρηματικὴν τε, καὶ ῥουχικὴν, καὶ | τὰ λοιπὰ τῶν παντοίων εἰδῶν
ἐκείνου πράγματα, καὶ νὰ τὰ ἀποκομίσῃ διὰ καθαροῦ καταστί | χου,
ἔχοντος καὶ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς Ἱερότητός σου καὶ τὰς μαρτυρικὰς
ὑπογραφὰς τῶν πλησιοχώ | ρων, καὶ παρευρεθέντων ἐπισκόπων σου,
ἐνταῦθα εἰς τὸ κοινόν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ μεγάλης | ἐκκλησίας⁷
μετὰ πάσης ἀσφαλείας, καὶ ταχυτήτος. τούτου χάριν καὶ γράφον-
τες διὰ τῆς παρούσης | ἡμετέρας πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἐπιστο-
λῆς, ἐντελλόμεθα καὶ παραγγέλλομεν σφοδρῶς | τῇ Ἱερότητί σου, ὅπου
ἐρχόμενον τὸν ῥηθέντα πατριαρχικὸν ἡμῶν ἐξαρχον νὰ ὑποδεχθῇς | φι-
λοφρόνως, καὶ νὰ περιποιηθῇς κατὰ τὸ πρόπον καὶ δίκαιον, ὡς ἀπο-
στελλόμενον παρὰ τῆς | ἐκκλησίας, καὶ παρευθὺς τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτοῦ
ἐκκλησιαστικὰ γράμματα ὑπογράψας ἀρχιε | ρατικῶς⁸ νὰ συναγωνι-
σθῆς μετὰ τῆς αὐτοῦ ἐντιμότητος εἰς τὸ νὰ ἐνεργηθῶσιν ἅπαντα, καὶ
νὰ | καταβάλλῃς μετ' αὐτοῦ μεγάλην τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸ νὰ φανερω-
θῇ ἅπασα ἡ καταλειφθεῖσα ἐκείνου | τοῦ μακαρίτου περιουσία μέχρι
καὶ αὐτοῦ τοῦ λεπτοῦ, καὶ ὅσοι χρεωστοῦσιν ἐκεῖνον δι' ὁμολογιῶν, καὶ
χωρὶς ὁμολογιῶν, | ἐφ' οἰαδήτινι αἰτία νὰ ἀποδώσωσι τὸ χρέος αὐτῶν
ἀνυπερθέτως τε καὶ ἀνελλιπῶς, καὶ ταῦτα πάντα παρα | λαβὼν ὁ ῥη-
θεὶς πατριαρχικὸς ἡμῶν ἐξαρχος σῶα, καὶ ἀνελλιπῇ διὰ καθαροῦ, ὡς
εἴρηται, καταστίχου νὰ τὰ ἀ | ποκομίσῃ ἀσφαλῶς, καὶ ταχέως ἐνταῦθα
εἰς τὸ κοινόν, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ἀνὰ χεῖρας αὐτοῦ ὑψηλοῦ | βα-
σιλικοῦ προσκυνητοῦ ὄρισμοῦ, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν γραμμά-
των ἢ δὲ Ἱερότης σου ὡς κυριάρ | χης τῆς ἐπαρχίας ταύτης ὀφείλεις

νὰ ἐπιμεληθῆς ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὸ νὰ μὴ γένηται ἔλλειψις καὶ τοῦ
 σμι | κροτάτου πράγματος τόσον κινητοῦ, ὅσον ἀκινήτου ἀπὸ τῆς πε-
 ριουσίας τοῦ μακαρίτου ἐκείνου, ἀλλὰ τῆ | συνεπιστάσις σου νὰ φανε-
 ρωθῶσιν ὑπ' ὄψιν ἅπαντα, καὶ νὰ ἐγχειρισθῶσι πρὸς τὸν πατριαρχι-
 κὸν ἡμῶν | τοῦτον ἔξαρχον, ὅστις ἔχει πᾶσαν ἄδειαν παρὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβῶς, καὶ νὰ ἀ | νερευνήσῃ ἐπιμελῶς περὶ
 τῆς οἰασδῆποτε περιουσίας ἐκείνου· ἔχει δὲ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὰ | ἅπερ
 συνεπιφέρεται ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν γράμματα ἐλευθέρως ὅπου δεῖ εἰς
 τὰ αὐτόθι πρὸς τιμωρί(αν) | καὶ ἐσχάτην ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν τῶν
 πρωταιτίων τοῦ ἀπενκταίου τούτου συμβάντος, καὶ κατὰ τὰς περιλή |
 φεις αὐτῶν θέλεις προθυμηθῆ εἰς τὸ νὰ μὴ λάβωσι πρόσωπον οἱ πο-
 νηροὶ ἐκεῖνοι, καὶ κακοῦργοι, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς | νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ
 ἐμμείνωσι μήτε εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ πρέβελι, μήτε εἰς ἄλλο μέρος
 τῆς ἐπαρχίας σου, | μήτε τῶν ἐπισκόπων σου, ἀλλὰ νὰ καταδιώκονται,
 καὶ νὰ ἀποστρέφονται [. . . . . ὑπὸ] πάντων, ὡς | ἀπηλλοτριω-
 μένοι διὰ τὰς κακουργίας αὐτῶν οὐ μόνον ἀπὸ τῆς χορείας [τῶν ἱερω-
 μένων], ἀλλὰ καὶ ἀ | πλῶς ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς ὁμηγύρευσε⁹, καὶ
 ἔστω σοι τοῦτο σκοπός, καὶ ἄγρυπνος ἐπιμέλεια, καὶ προσοχὴ | μεγί-
 στη, καὶ πρόσεχε καλῶς, ἵνα μὴ φωραθῆς καὶ αὐθις παραμελῶν, καὶ
 μόνον τοῦ Ἰδίου φροντίζων | ὅτι ἐπίκειται σοι ὁ τῆς ἐκκλησίας ὀφθαλ-
 μός, καὶ οὐ δυνήσῃ ποτὲ λαθεῖν, καὶ διὰ νὰ μὴ συμβῆ ἐκ τῆς | ἀμε-
 λείας σου ἀπενκταῖον, καὶ ἕτερον τοιοῦτον¹⁰, ἄγρυπνος ἔσο, καὶ προ-
 σεκτικός, καὶ τελευταῖον διὰ νὰ μὴ | ἀποδοκιμασθῆς παρὰ τῆς ἐκκλη-
 σίας, ποιήσον καθὼς σοὶ διακελευόμεθα μεθ' ὅσης πλείστης σου εὐπει-
 θείας | καὶ ἐτοιμότητος, ὅτι περιμένομεν τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῶν ἐκ-
 κλησιαστικῶς σοὶ γραφομένων πληροφορο | ρηθῆναι καὶ ἀπὸ Ἰδίου ἀρ-
 χιερατικοῦ σου γράμματος ἐξ ἀποφάσεως. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις εἴη
 μετὰ σοῦ. | ,αψϞε Σεπτεμβρίου εη .

† ὁ Κ(ων)στ(αν)τινουπόλεως	καὶ	ἐν	χ(ριστ)ῶ	ἀδελφός :-
† ὁ Καισαρείας Γρηγόριος	»	»	»	»
† ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ	»	»	»	»
† ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος	»	»	»	»
† ὁ Νικαίας Καλλίνικος	»	»	»	»
† ὁ Χαλκηδόνας Ἱερεμίας	»	»	»	»
† ὁ Δέρκων Μακάριος	»	»	»	»
† ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος	»	»	»	»
† ὁ Προύσης Ἀνθιμος	»	»	»	»
† ὁ Σμύρνης Γρηγόριος	»	»	»	»
† ὁ Βάρνης Φιλόθεος	»	»	»	»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Ὁ ἀπὸ Δέρκων Γεράσιμος Γ' ἐπατριάρχευσεν ἀπὸ τοῦ 1794 μέχρι τοῦ 1797 (Γεδεών, Π.Π. σ. 573). Τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς καὶ τὸ γράμμα τῆς παραιτήσεως βλ. Σάροδεων, «Ὁρθοδοξία» ΙΒ' (1937) σ. 92 κ.έξ.

2) Τὴν μαρτυρίαν Βερνάρδου τοῦ Κρητὸς περὶ τοῦ φόνου τοῦ ἐκ μητρὸς θεοῦ Μεθοδίου Σιλιγάρδου, τῆς ταφῆς του ἐν τῇ μονῇ Ἀσωμάτων Ἀμαρίου καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ τάφου του ὑπ' αὐτοῦ τούτου συντεθέντος ἐπιγράμματος βλ. Τωμαδάκης, αὐτ. σ. 142. Ὁ Βερνάρδος (Ἱστορία τῆς Κρήτης, 1846, σ. 226 ὑποσ. β) διηγεῖται ὅτι παρευρέθη εἰς τὸ ἐγκλημα 16ετῆς ὦν καὶ μόλις διέφυγε τὸν θάνατον «ἀρπαγείς ὑπὸ μιᾶς γυναικὸς οἰκοκυρίας ἐν χωρίῳ Πανάκρω Ἀμάρι εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς αὐτοῦ ἐπισκοπῆς». Οὕτω ἡ μαρτυρία του, ὅτι τρεῖς Ὀθωμανοὶ κατεκρεοῦργησαν τὸν Ἐπίσκοπον εἶναι τελείως ἀξιόπιστος, συμπίπτει δὲ ἀπολύτως μὲ τὰ στοιχεῖα τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ δημόδου ἱστορικοῦ ἄσματος, τοῦ δημοσιευθέντος ὑπὸ Π. Βλαστοῦ, Ὁ Γάμος ἐν Κρήτῃ, Ἀθήναι 1893, σ. 112.

3) Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ φόνου, 9 Ἰουλίου τοῦ 1793—οὐχί, ὡς παρὰ Ψιλάκη Γ' σ. 315, τοῦ 1794: βλ. καὶ τὴν ἐν τῷ βραβείῳ τῆς Μονῆς Ἀσωμάτων ἀναγραφὴν: Μεθόδιος 1793 (ΕΕΚΣ Α' σ. 21)—μέχρι τῆς ἀποστολῆς τοῦ παρόντος ἐγγράφου εἶχον παρέλθει ὑπὲρ τὰ δύο ἔτη, ἐκ τούτου δὲ ἡ ἀυστηρότης τῆς ἐπιτιμήσεως.

4) Ἀποκρισαρίους ἢ καπουκεχαγιάδες, ἢ, ὡς ἐνταῦθα καλοῦνται, ἐπιστάτας καὶ ἐφόρους ἐδίκαιοῦντο κατὰ παλαιὸν Συνοδικὸν Τόμον νὰ ἔχωσι μόνον οἱ Μητροπολίται καὶ οὐχί οἱ Ἐπίσκοποι (πβλ. ἀπαγορευτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου Γ' τοῦ 1796 ἐν Γεδεών, Καν. Διατ. Α' σ. 300). Οἱ τοιοῦτοι ἔφοροι ὠρίζοντο ἐκ τῶν ἐνδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερέων (αὐτ. σ. 302, σημ.). Δὲν ἐξηκρίβωσα τὸ ὄνομα τοῦ ἐνταῦθα ἀναφερομένου ἐφόρου.

5) Τὸ Πατριαρχεῖον εἶχεν πληροφορηθῆ ἤδη, ὡς φαίνεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου, οὐχὶ μόνον ἀορίστως περὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων γεγονότων. Οὕτω ἦτο ἤδη γνωστὸν ὅτι οἱ δρᾶσαι ἦσαν ὀθωμανοὶ καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἀποσταλεὶς πατριαρχικὸς ἔξαρχος ἐφωδιάσθη διὰ «ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ σφοδροῦ ὄρισμοῦ» (βλ. κατωτέρω). Τὸ δημῶδες ἄσμα ἀναφέρει τὰ ὀνόματα τῶν φονέων καὶ οὗτοι ἦσαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς γνωστοὶ (πβλ. καὶ Ἐμ. Γενεράλι, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων Ἀμαρίου Κρήτης, ΕΕΚΣ Δ' σ. 22). Ἦτο ἐπίσης γνωστὸν ὅτι «πρωταίτιοι» (καταδόται, ἢ ἄλλως πως ἠθικοὶ αὐτουργοί), ἦσαν ἱερωμένοι καὶ μάλιστα τοῦ μοναχικοῦ τάγματος: πβλ. κατωτέρω «πρὸς τιμωρίαν καὶ ἐσχάτην ἐκκλησιαστικὴν ποινὴν τῶν πρωταιτίων» «καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ ἐμμείνωσι μήτε εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ πρέβελῃ . . .» «ὡς ἀπηλλοτριωμένοι . . . οὐ μόνον ἀπὸ τῆς χορείας [τῶν ἱερωμένων], ἀλλὰ καὶ ἀπλῶς ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς δημηγύρεως». Τὸ δημῶδες ἄσμα πράγματι μᾶς πληροφορεῖ:

Κι' ἕνας Φαράντος γούμενος ἔγινεν καταδότης
πάνω ἀποῦ τὴν Καλόιδενα, Ἰούδας ὁ προδότης,

ἀποδίδον τὴν προδοσίαν εἰς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου, ἀρνούμενου νὰ μεταθέσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς παρακαζούσης μονῆς Καλόειδαινας εἰς τὴν πλουσίαν τῶν Ἀσωμάτων. Ὁ ἔξαρχος εἶναι ἐπιτετραμμένος διὰ τὴν διάσωσιν καὶ παραλαβὴν τῆς περιουσίας τοῦ φονευθέντος, ἵνα κατατεθῆ «εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ'

ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας», καὶ τοῦτο ὑποδεικνύει ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον ἐγνώριζεν εἰς ποίας χεῖρας, ὀθωμανικὰς βεβαίως—πβλ. τὰ ἀνωτέρω περὶ τοῦ προκληθέντος βασιλικοῦ ὀρισμοῦ—, εἶχε περιέλθει ἢ περιουσία ἐκεῖνου. Ἡ διαρπαγὴ ἐκκλησιαστικῶν περιουσιῶν ἄλλως ὑπῆρξε καὶ τὸ αἷτιον τοῦ φόνου.

*Μὰ οἱ Τοῦρκοι τοῦ ὠχθρεύουντο καὶ τ' ἀποδρακανίζα,
γιατὶ τὰ Μοναστήρια του ἐκλέφταν κι' ἀφανίζα,
χωράφια μοναστηριακὰ καὶ ληόφυτα ἐπέρινα,
κι' ὅποιος δὲ δίδει μὲ καλὸ μιὰ μπάλλα τοῦ ἐπέμπα.*

Ἀπὸ τὸν Μητροπολίτην Μάξιμον ἀναμένεται νῦν ὄχι πλέον ἡ ἐνημέρωσις, ἀλλὰ ἡ παροχὴ ἐνεργοῦ συνδρομῆς εἰς τὸν Ἐξάρχον διὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ ἀποστολὴ του.

*) Ὁ ἄλλοτε εἰδικὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ μοναστηριακῶν καὶ δικαστικῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἔχων μέγας Σακελλάριος ἢ Σακελλίων φέρει σήμερον τὸν τίτλον τιμητικῶς.

†) Ἡ περιουσία ἀποβιούντων ἱεραρχῶν δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς τοὺς κληρονόμους—καὶ τοιούτους εἶχεν ὁ Μεθόδιος, ὡς τὸν ἀνεψιὸν Βερνάρδον—ἀλλὰ εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγ. Ἐκκλησίας. Ἐπετρέπετο ἡ διὰ διαθήκης διάθεσις τοῦ ἱερ. εἰς στενοὺς συγγενεῖς (τὸ λεγόμενον sülüs).

*) Τὸ παρὸν ἔγγραφον δὲν φέρει βεβαιωτικὴν ὑπογραφήν τοῦ Μαξίμου καὶ πιθανῶς τὰ ἀναφερόμενα ὡς ἀνά χεῖρας τοῦ Ἐξάρχου γράμματα εἶναι τὰ ἐντελλόμενα τούτῳ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφασισθέντων.

*) Ἀνάλογος ἦτο ἡ ἀρὰ τοῦ ψυχορραγοῦντος Ἐπισκόπου :

*« Ἀφίνω καὶ παραγγελιὰ γιὰ τὸν Καλοειδονιώτη,
μὴδ' ἀγιωσύνη νὰ τοῦ λὲν μὴδὲ πανοσιότη ».*

Ἡ « ἐσχάτη ἐκκλησιαστικὴ ποινὴ » βεβαίως δὲν εἶχεν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ καταδότου :

*Καὶ τὸ Φαράντο μὲ καιρὸ ἀπὸ ψηλὰ γκρεμῆσα,
κ' οἱ σκάρες τὸ κορμὶ φαγαν καὶ τὴ ψυχὴ του ἡ πίσσα.*

Ἴσως ὅμως ἡ ἐκκλησιαστικὴ καταδίκη ἐμμέσως συνετέλεσεν εἰς τοῦτο.

10) Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐνταῦθα ἡ δήλωσις τῆς εὐθύνης τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας του (Κρήτης) διὰ τὰ δυνάμενα νὰ συμβῶσι παρόμοια ἀπευκταῖα.

13.

Ἀντίγραφον τοῦ συνοδικοῦ Τόμου περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν παρ' ἐνορίαν καὶ ἡλικίαν χειροτονιῶν καὶ τῆς παραστάσεως τῶν ἱερωμένων ὡς ἀναδόχων καὶ παρανύμφων. (Ἰούλιος τοῦ 1796) ¹.

Ἀριθ. Χειρ. Μ.Η. 45. Ἐν ἀντιγράφῳ, ἐπὶ μεγάλου φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,65 × 0,50 μ. γεγραμμένου ἐπὶ μιᾷς ὄψεως, ἄνευ τμήσεων. Φθοραὶ κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως καὶ κηλίδες ἐκ τῆς ὑγρασίας. Ὅπισθεν : 1796 καὶ κρήτης Μάξιμος.

Γεράσιμος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἴσον : *ω*

† Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ συνοδικοῦ τόμου περὶ χειροτονιῶν, καὶ

περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι τοὺς ἐκ τοῦ Ἱεροῦ βήματος συντέκνους καὶ κουμπάρους.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1) Ὁ Συνοδικὸς Τόμος εὗρηται ἐκδεδομένος παρὰ Μ. Γ ε δ ε ώ ν, Κανον. Διατάξεις Α' σ. 295 κ.έξ. ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7 πατριαρχικοῦ κώδικος. Ἀρκούμεθα ὁθεν ἐνταῦθα εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ἀντιγράφου καὶ εἰς τὴν παράθεσιν τῆς περιλήψεως τοῦ Τόμου, ἣτις προηγείται τοῦ «Ἰσοῦ ἀπαραλλάκτου» καὶ ἡ ὁποία εἶναι διάφορος τοῦ πατρ. κώδικος. Ἐπίσης παρατίθενται ἐνταῦθα αἱ σημαντικώτεραι τῶν παραλλαγῶν μεταξὺ τοῦ δημοσιευθέντος κειμένου καὶ τοῦ ἐν τῷ Μουσείῳ χειρογράφου.

ΠΑΡΑΛΛΑΓΑΙ: Κανονιστικαὶ Διατάξεις σελ. 296, στίχ. 10 ἐκ τῶν ἄνω: κέντρον λόγον Χ.Μ.Η.: κέντρον τόπον.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 15: ἀντίστασιν Χ.Μ.Η.: ἀνθίστασιν.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 23: ἐδραία καὶ ἀσφαλῆς ἀνέσιχη Χ.Μ.Η.: ἐδραῖος καὶ ἀσφαλῆς ἐνέσιχη.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 26: διατηρήσωμεν Χ.Μ.Η.: τηρήσωμεν.—Κ.Δ. σελ. 297 στ. 7: συγκροτηθείσης Χ.Μ.Η.: συναθροισθείσης.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 20: μὴ ἐ.τ' ἐκκλησίαις Χ.Μ.Η.: μηδ' ἐπ' ἐ.—Κ.Δ. αὐτ. σ. 24: στεφάνους Χ.Μ.Η.: στεφάνοις.—Κ.Δ. σελ. 298, στ. 10: ἐτῶν Χ.Μ.Η.: χρόνων.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 17: μὴ ἔξω τῶν ἐαυτῶν δόμων Χ.Μ.Η.: καὶ ἔξω τῶν ἐαυτῶν δρών.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 19: παραλείπεται μετὰ τὸ διανοίῃ τὸ καὶ τοῦτο τοῦ Χ.Μ.Η.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 23: ἐκδίδοται Χ.Μ.Η.: ἐκδέδοται.—Κ.Δ. σελ. 299, στ. 5: καθυπουργία ἐκείνη κοσμική Χ.Μ.Η.: καθ' ὑπουργίαν, ἐκείνη κοσμική.—Κ.Δ. αὐτ. στ. 20: παραλείπεται μετὰ τὸ κοινωνοὶ τὸ ἀλλοτρίων τοῦ Χ.Μ.Η.—Χ.Μ.Η. παραλείπει τὸ: θείων καὶ πρὸ τοῦ Ἱερῶν νόμων τοῦ στ. 32 τῶν Κ.Δ. αὐτ.—Κ.Δ. σελ. 300, στ. 11: παραλείπεται ἢ εἰς τὸ τέλος χρονολογία ἀγῶσιφ, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῷ Χ.Μ.Η.

† Ο ΛΑΜΠΗΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΙΩΝ
ΕΥΜΕΝΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ